

Концептуальні засади розвитку професійної освіти в сучасних умовах

Радкевич В.О.,

директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

За сучасних умов в якості імперативу вітчизняної професійної освіти є підготовка кваліфікованих фахівців відповідного профілю на рівні міжнародних стандартів, з високим рівнем готовності до безперервного професійного розвитку. Тобто, професійна освіта як освітня система, що спрямована на формування і розвиток професійних та загальних компетентностей осіб, необхідних для трудової діяльності за певною кваліфікацією, професією, спеціальністю в певній галузі, забезпечення їх конкурентоздатності та мобільності на ринку праці все більше стає стилем життя кожної особистості, провідною технологією її професійного розвитку упродовж усього життя.

За цих умов професійна освіта все більше набуває ознак безперервності, фундаментальності, відкритості, автономності в управлінні, диверсифікаційності, інформаційності, віртуальності. Згідно з принципом безперервності забезпечується навчання упродовж життя, використовуючи можливості формальної, неформальної та інформальної освіти і навчання. Це дає змогу озброювати людей професійними знаннями і спеціальними навичками в контексті сталого розвитку суспільства, підвищувати рівень їхньої професійної компетентності, впевненості в собі, відповідального ставлення до результатів своєї діяльності, піклування про соціальні цінності тощо.

Підвищення якості професійної освіти на засадах фундаменталізації дає змогу здійснювати підготовку професійно мобільних і конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем інтелектуального і творчого потенціалу, наукової культури мислення і професійної діяльності на основі посилення загальноосвітньої і наукової компонент змісту навчального матеріалу, забезпечення дослідницького характеру знань, їх практичної спрямованості. Відповідно, зумовлюється необхідність врахування суб'єктного,

культурологічного, компетентнісного, інтегративного, маркетингового тощо підходів у формуванні змісту професійної освіти.

У зв'язку з цим, актуалізується необхідність переходу на компетентнісну модель професійної освіти майбутніх фахівців, в реалізації якої важлива роль відводиться Державним стандартам професійної освіти та освітнім програмам, створеним на компетентнісній основі. У їх розробці, згідно з підготовленою в Інституті ПТО НАПН України методикою, доцільно: формувати зміст професійної освіти з орієнтацією на здобуття відповідних професійних кваліфікацій (повна, часткова, додаткова); відбирати зміст професійної освіти з урахуванням вимог професійного стандарту; структурувати зміст базового блоку та навчальних модулів з метою забезпечення різних траєкторій професійного навчання; присвоювати кваліфікації за результатами якісного виконання всіх видів робіт, передбачених професійним стандартом. До переваг створення державних стандартів професійної освіти на компетентнісній основі віднесено: підготовку майбутніх фахівців з конкретних професій, у тому числі укрупнених (інтегрованих), а також з окремих професійних кваліфікацій; скорочення строків навчання за рахунок виключення навчального матеріалу, що не впливає на формування професійної компетентності; економію коштів на професійну підготовку; накопичення і трансферу кредитів, що забезпечує професійне навчання впродовж життя, а також можливість переходу від професійної до вищої освіти; відповідність дескрипторам Національної рамки кваліфікацій (НРК); сприяння розвитку Національної системи кваліфікацій (НСК); узгодження з Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО). Викладені підходи відповідають основним положенням проекту закону України «Про професійну освіту» в частині реалізації можливостей різних освітніх траєкторій, визнання результатів неформальної та інформальної професійної освіти і навчання.

Ключовою характеристикою професійної освіти і навчання є її відкритість, що дає змогу створювати кластери та освітні комплекси на основі наступності й взаємозв'язку освітніх програм як інноваційний і перспективний вид гнучкої професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації

фахівців. Відкритості й прозорості в майбутньому набуватимуть також і системи оцінювання якості професійної освіти, і, зокрема, рівня набутої випускниками професійних навчальних закладів кваліфікації, що сприятиме підвищенню їхньої мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Виходячи з положень неоліберальної філософії, у розвитку професійної освіти набувають важливого значення ринкові принципи, згідно з якими передбачається зниження рівня державного фінансування професійної освіти, приватизація, децентралізація управління тощо. Це сприятиме розширенню академічних свобод та автономності професійних навчальних закладів, забезпеченню перерозподілу повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та професійними навчальними закладами з одночасним підвищенням ефективності контролю за результатами їхньої діяльності.

Водночас, децентралізація управління професійною освітою буде ефективною за умови готовності суб'єктів управління творити та сприймати нові ідеї, передавати й довіряти виконання завдань іншим, здійснювати контроль лише кінцевих результатів, швидко розробляти і приймати ефективні управлінські рішення, відмовлятися від усталених інструкцій «зверху». У реалізації цих завдань важлива роль надається створеним в Інституті ПТО НАПН України сучасним управлінським технологіям та інформаційно-аналітичній програмі ПРОФТЕХ, що є ефективними у здійсненні системного аналізу якості професійної освіти, створенні банків даних щодо потреб ринку праці у кваліфікованих фахівцях, сучасних виробничих технологій, інноваційного педагогічного досвіду, відстеженні професійної траєкторії випускників професійних навчальних закладів, стану їх закріплення на виробництві тощо.

До ключових характеристик професійної освіти і навчання належить широке використання інформаційних технологій і нових засобів комунікації. У зв'язку з цим, важливим є створення науковцями Інституту ПТО НАПН України відкритого інформаційно-освітнього середовища професійного навчального закладу. Йдеться про інтегрований, динамічний, відкритий Web-

простір, функціонально спрямований на формування електронної взаємодії між суб'єктами професійної освіти, забезпечення педагогічних, організаційних, соціальних, комунікаційних зв'язків й умов для здійснення централізованої електронної методичної підтримки, навчально-виховного процесу в професійних навчальних закладах.

Відтак, роль професійної освіти на даному історичному етапі має полягати в: трансляції і втіленні базових цінностей і цілей у розвиток українського суспільства; відтворенні соціального досвіду; зростанні інтелектуального і професійного потенціалу національної економіки; підготовці громадян країни до розв'язання проблем сталого розвитку, обґрунтованих у національній та європейській стратегії економічного розвитку [1, 2]. Саме тому важливо розширювати доступ громадян країни до якісної професійної освіти, збільшувати можливість освітніх систем в плані підготовки інноваційного типу фахівців.

Література:

1. Європа 2020: стратегія розумного, стійкого і всеосяжного зростання [електронний ресурс]. Режим доступу :

<http://ec.europa.eu/europe2020/index-en.htm>. – мова укр.

2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» [електронний ресурс].

– Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. – мова укр.